

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДЛЯ СІЛЬСЬКИХ, СЕЛИЩНИХ, МІСЬКИХ ГОЛІВ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД
З ПИТАНЬ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА
В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ**

ЗМІСТ

I. Визначення актуальності та мети методичних рекомендацій.....	2
II. Розбудова інклюзивного освітнього середовища в громаді:	
2.1. Управління процесом створення інклюзивного освітнього середовища в громаді.....	3
2.2. Формування культури інклюзивності в закладах освіти громади	4
2.3. Доступність та безбар'єрність інклюзивного освітнього середовища.....	6
2.4. Забезпечення закладів освіти кадрами для роботи в інклюзивному освітньому середовищі.....	8
2.5. Роль територіальних громад у роботі з батьками осіб з особливими освітніми потребами	9
2.6. Фінансове та матеріально-технічне забезпечення інклюзивного освітнього середовища в громаді.....	11
2.7. Міжвідомча взаємодія з питань організації інклюзивного освітнього середовища в громадах.....	13
2.8. Моніторинг та оцінка ефективності розбудови інклюзивного освітнього середовища.....	15
III. Покроковий алгоритм для керівників громад щодо створення інклюзивного освітнього середовища	18

Додаток 1. Примірні інструменти для самооцінювання громад з питань організації інклюзивного освітнього середовища.....	21
--	----

Додаток 2. Основні нормативно-правові акти щодо забезпечення інклюзивного освітнього середовища.....	38
--	----

I. ВИЗНАЧЕННЯ АКТУАЛЬНОСТІ ТА МЕТИ МЕТОДИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ

Методичні рекомендації для сільських, селищних і міських голів територіальних громад (*далі - голови громад*) з питань інклюзивного освітнього середовища є практичним інструментом, що має на меті допомогти головам громад розуміти та ефективно впроваджувати заходи, спрямовані на створення доступного освітнього середовища для осіб з особливими освітніми потребами (ООП).

Актуальність методичних рекомендацій зумовлена такими чинниками:

1. Забезпечення рівних можливостей для всіх здобувачів освіти.
2. Дотримання міжнародних стандартів і прав людини.
3. Соціальна інтеграція осіб з ООП.
4. Роль місцевого самоврядування у розвитку сфери освіти.
5. Ефективний економічний розвиток громади.
6. Формування культури толерантності, багатоманітності та взаємної підтримки.
7. Залучення громади до прийняття рішень на засадах прозорості та довіри.

Методичні рекомендації для сільських, селищних і міських голів територіальних громад з питань інклюзивного освітнього середовища (*далі - методичні рекомендації*) розроблені з метою:

- підвищення обізнаності голів громад щодо значення інклюзивного освітнього середовища та надання практичних рекомендацій;
- забезпечення рівного доступу до освіти на всіх рівнях;
- покращення якості освітнього процесу;
- забезпечення міжвідомчої взаємодії для комплексного вирішення питань інклюзії;

- надання практичних інструментів для самооцінювання громад з питань організації інклюзивного освітнього середовища;
- ознайомлення голів громад із чинними нормативно-правовими актами, що регулюють питання інклюзивного навчання.

II. РОЗБУДОВА ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ГРОМАДІ

2.1. Управління процесом створення інклюзивного освітнього середовища в громаді

Ефективне управління розбудовою інклюзивного освітнього середовища є важливим завданням голів територіальних громад, що потребує стратегічного підходу, системності та постійного моніторингу.

Для цього необхідно забезпечити:

1. Наявність в стратегії розвитку територіальної громади розділу щодо створення інклюзивного освітнього середовища та відповідної системи планування, що враховує потреби осіб з ООП та визначає ключові напрямки розвитку.
2. Імплементацию чинного законодавства стосовно інклюзії відповідно до потреб громади.
3. Планування і розподіл бюджетних коштів та залучення додаткових джерел для фінансування створення інклюзивного освітнього середовища.
4. Впровадження принципів універсального дизайну та розумного пристосування в закладах освіти громади.
5. Встановлення системи регулярного моніторингу ефективності розбудови інклюзивного освітнього середовища.

2.2. Формування культури інклюзивності в закладах освіти громади

Розвиток культури інклюзивності є важливим аспектом забезпечення рівних можливостей і комфортного середовища для всіх мешканців громади, особливо для осіб з ООП.

Голова громади повинен стати рушійною силою у впровадженні інклюзивних цінностей, забезпечуючи:

- координацію зусиль усіх установ громади;
- залучення фінансування для відповідних програм та ініціатив;
- сприяння інформуванню мешканців громади про важливість і переваги культури інклюзивності;
- створення умов для активної участі мешканців у процесах формування інклюзивного освітнього середовища.

Основні складові розвитку культури інклюзивності

1. Повага до особистості та сім'ї:
 - врахування культурних, релігійних та соціальних особливостей кожної родини;
 - сприяння створенню умов, що дозволяють кожній людині відчувати себе цінною частиною громади.
2. Забезпечення комфортного психологічного середовища:
 - виявлення чутливості до емоційного стану дітей, педагогів і сімей;
 - заохочення розвитку емоційного інтелекту, зокрема вміння контролювати емоції та конструктивно їх висловлювати;
 - підтримка толерантності і культури спілкування між усіма учасниками освітнього процесу.
3. Розвиток толерантного ставлення та підтримка багатоманітності:
 - організація інформаційно-просвітницьких кампаній для підвищення обізнаності громади про значення інклюзії;
 - проведення тренінгів та круглих столів, спрямованих на прийняття багатоманітності та створення атмосфери взаємної поваги.
4. Розробка та впровадження політик запобігання дискримінації та булінгу:
 - забезпечення розробки антидискримінаційних і антибулінгових політик у закладах освіти громади.
 - організація консультацій з фахівцями для запобігання конфліктам і вирішення конфліктних ситуацій.
5. Доступність, безбар'єрність і безпечність освітнього середовища:

- забезпечення архітектурної доступності закладів освіти громади;
 - створення безпечного та комфортного середовища для всіх учасників освітнього процесу.
6. Створення індивідуальної моделі підтримки для кожного здобувача освіти:
- забезпечення доступу до освіти, соціалізації та реабілітаційних послуг для кожної особи з ООП;
 - розробка та реалізація індивідуальних програм розвитку (ІПР) закладами освіти.
7. Організація освітнього процесу, орієнтованого на здобувача освіти:
- забезпечення закладами освіти адаптації та/або модифікації навчальних програм та матеріалів відповідно до освітніх потреб осіб з ООП;
 - забезпечення педагогів ресурсами та методичною підтримкою для ефективного навчання здобувачів освіти з різними освітніми потребами.
8. Коректність у звертаннях і використанні термінології:
- сприяння використанню коректних звертань стосовно осіб з ООП, уникання дискримінаційних чи образливих висловів.
 - інформаційні кампанії для педагогів та інших працівників громади щодо етичної комунікації.

Очікувані результати розвитку культури інклюзивності в громаді:

- Формування толерантного суспільства, що приймає багатоманітність.
- Зниження кількості випадків дискримінації та булінгу.
- Підвищення рівня соціальної інтеграції осіб з ООП у життя громади.
- Забезпечення рівних можливостей у доступі до освіти та соціальних послуг.
- Покращення якості освітнього середовища в закладах освіти громади.
- Зростання професійного рівня педагогів, пов'язаного з роботою в інклюзивному освітньому середовищі.
- Зміцнення довіри та партнерства між батьками, освітянами та громадою.
- Створення позитивного іміджу громади як простору рівних можливостей.
- Сталий розвиток громади та підвищення якості життя її мешканців.
- Залучення інвесторів, нових мешканців і партнерів.

2.3. Доступність та безбар'єрність інклюзивного освітнього середовища в громаді

Голова територіальної громади несе відповідальність за забезпечення доступності та безбар'єрності освітнього середовища, що є важливою умовою для реалізації прав осіб з ООП на рівний доступ до освіти.

Що повинен знати голова громади?

1. Нормативно-правову базу:

- вимоги державних будівельних норм щодо архітектурної доступності закладів освіти:

[ДБН В.2.2-3:2018](#) – «Будинки і споруди. Заклади освіти».

[ДБН В.2.2-4:2018](#) – «Будинки і споруди. Заклади дошкільної освіти».

[ДБН В.2.2-40:2018](#) – «Інклюзивність будівель і споруд».

- основні принципи універсального дизайну та розумного пристосування;
- положення Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, що стосуються доступності.

2. Потреби громади:

- кількість і потреби осіб з ООП у громаді;
- наявність бар'єрів, що перешкоджають доступу до освіти (архітектурних, інформаційних, соціальних).

3. Фінансові можливості:

- джерела фінансування для адаптації інфраструктури (державні субвенції, гранти тощо);
- напрями витрат для створення безбар'єрного освітнього середовища в громаді.

Що повинен робити голова громади?

1. Проведення оцінки доступності:

- ініціювати аудит інфраструктурної доступності закладів освіти громади;
- аналізувати стан інформаційної доступності закладів освіти громади.

2. Адаптація інфраструктури:

- забезпечити облаштування пандусів, ліфтів, підйомників, доступних санвузлів тощо у закладах освіти громади;
- облаштувати тактильні смуги, маркери та інші засоби забезпечення доступності;

- забезпечити ремонт і модернізацію будівель відповідно до принципів універсального дизайну / розумного пристосування.
- 3. Забезпечення матеріально-технічної бази:
 - придбати спеціальні меблі, обладнання, навчальні матеріали для осіб з ООП;
 - оснастити заклади освіти мультимедійними пристроями та програмним забезпеченням для осіб з ООП.
- 4. Організація транспортної доступності:
 - забезпечити спеціалізованим транспортом осіб з ООП.
- 5. Інформаційна доступність:
 - забезпечити заклади освіти інформаційними ресурсами у доступних форматах: з шрифтом Брайля, функціями озвучення чи збільшення тексту тощо;
 - забезпечити доступність офіційних веб-ресурсів громади.
- 6. Навчання персоналу:
 - забезпечити навчання для педагогів, технічного персоналу та адміністрації закладів освіти щодо основ безбар'єрності та доступності;
 - сприяти підвищенню обізнаності працівників закладів освіти про важливість доступності освітнього середовища.
- 7. Моніторинг та звітність:
 - забезпечити регулярний моніторинг рівня доступності освітнього середовища;
 - інформувати громаду про виконані роботи та результати моніторингу.

Очікувані результати:

- Заклади освіти громади відповідають вимогам доступності та безбар'єрності згідно з державними будівельними нормами.
- Особи з ООП мають рівний доступ до закладів освіти громади.
- Підвищується рівень довіри мешканців громади до органів місцевого самоврядування.
- Формується позитивний імідж громади як території рівних можливостей.

2.4. Забезпечення закладів освіти кадрами для роботи в інклюзивному освітньому середовищі

Голови територіальних громад відіграють важливу роль у забезпеченні якісної підготовки кадрів для роботи в інклюзивному освітньому середовищі. Це

передбачає сприяння забезпеченню організації професійного розвитку педагогів, розширенню кадрового складу, мотивації працівників та популяризацію інклюзивних цінностей.

Що повинен знати голова громади?

1. Законодавчі вимоги:

- нормативно-правову базу, що регулює інклюзивне навчання та кадрове забезпечення в закладах освіти;
- вимоги до педагогів та інших фахівців для роботи в інклюзивному освітньому середовищі.

2. Потреби громади:

- кількість осіб з ООП у громаді та потребу у фахівцях для забезпечення роботи з ними.

3. Фінансові аспекти кадрового забезпечення:

- розмір видатків, необхідний для оплати праці фахівців, які працюють з особами з ООП;
- можливості фінансування підвищення кваліфікації кадрів з бюджету громади.

Що повинен робити голова громади?

1. Сприяти організації підвищення кваліфікації педагогів та обміну досвідом:

- планувати витрати на підвищення кваліфікації для педагогів, асистентів вчителів/вихователів та інших фахівців закладів освіти громади;
- сприяти залученню кваліфікованих тренерів і експертів для проведення семінарів та тренінгів щодо організації інклюзивного освітнього середовища;
- сприяти створенню спільнот педагогів і фахівців для обміну досвідом та найкращими практиками;
- сприяти забезпеченню педагогів доступом до сучасних навчальних ресурсів.

2. Створювати умови для розширення кадрового складу закладів освіти:

- стимулювати залучення фахівців для забезпечення інклюзивного навчання;
- налагоджувати співпрацю громади із закладами вищої освіти для залучення молодих фахівців;

- забезпечувати гідні умови праці та професійного зростання фахівців.
- 3. Сприяти підвищенню мотивації працівників:
 - Запроваджувати премії, гранти та інші форми заохочення для працівників, які досягають успіхів у роботі з особами з ООП;
 - сприяти створенню позитивного іміджу інклюзивного освітнього середовища в громаді.

Очікувані результати:

- Заклади освіти громади укомплектовані кваліфікованими педагогами, асистентами вчителів / вихователів, спеціальними педагогами, практичними психологами та іншими фахівцями.
- Освітня громада володіє сучасними методиками роботи з особами з ООП.
- Педагоги забезпечені ресурсами для професійного розвитку та вмотивовані до роботи.
- Формується культура співпраці між педагогами, батьками та ІРЦ для підтримки кожної особи з ООП.
- Інклюзивні цінності активно популяризуються серед громади, що сприяє розвитку толерантного суспільства.

2.5. Роль територіальних громад у роботі з батьками осіб з особливими освітніми потребами

Батьки осіб з ООП є важливими партнерами в організації інклюзивного навчання. Важливо, як у територіальних громадах організована взаємодія між закладами освіти, інклюзивно-ресурсними центрами (ІРЦ), громадськими організаціями тощо та батьками. Адже така взаємодія сприяє формуванню довіри, підтримки та ефективного залучення батьків до освітнього процесу.

Що повинен знати голова громади?

1. Законодавчі основи:
 - норми, що гарантують права батьків осіб з ООП на участь в освітньому процесі;

- можливості, що надають громада та держава для підтримки сімей осіб з ООП.
- 2. Потреби батьків:
 - інформацію про ключові виклики, з якими стикаються сім'ї осіб з ООП;
 - потребу батьків осіб з ООП в інформаційній, психологічній та освітній підтримці.
- 3. Ресурси громади:
 - послуги, що надаються ІРЦ, закладами освіти та іншими установами громади;
 - існуючі механізми комунікації між батьками, педагогами та фахівцями ІРЦ.

Що повинен робити голова громади?

1. Сприяти підвищенню обізнаності батьків:
 - сприяти організації інформаційних кампаній про права осіб з ООП, можливості ІРЦ та послуги, організовані в громаді;
 - забезпечувати батьків доступом до друкованих матеріалів, онлайн-ресурсів та гарячих ліній для консультацій.
2. Сприяти створенню умов для залучення батьків до освітнього процесу:
 - враховувати думку батьків під час прийняття рішень щодо адаптації освітнього середовища;
 - заохочувати організацію регулярної взаємодії між батьками, педагогами та фахівцями ІРЦ.
3. Сприяти забезпеченню психологічної підтримки:
 - сприяти забезпеченню отримання консультацій психологів батьками осіб з ООП.
 - підтримувати створення батьківських спільнот для обміну досвідом та взаємопідтримки.
4. Сприяти організації навчання для батьків:
 - сприяти проведенню тренінгів щодо використання методик розвитку дитини з ООП;
 - забезпечувати інформування про сучасні технології, що допомагають у навчанні та реабілітації.
5. Формувати довіру та партнерство:
 - забезпечувати відкритий доступ до інформації про роботу закладів освіти.

- запроваджувати механізми зворотного зв'язку для реагування на скарги та пропозиції батьків.

Очікувані результати:

- Батьки осіб з ООП активно залучені до освітнього процесу та мають необхідну підтримку.
- Громада забезпечує регулярну психологічну, інформаційну та навчальну допомогу сім'ям осіб з ООП.
- Встановлена прозора комунікація між батьками, закладами / установами освіти та органами місцевого самоврядування.
- Підвищується рівень довіри батьків до громади та задоволеність якістю послуг і підтримки.

2.6. Фінансове та матеріально-технічне забезпечення інклюзивного освітнього середовища в громаді

Створення інклюзивного освітнього середовища вимагає стабільного фінансування та належного матеріально-технічного забезпечення. Голови територіальних громад відіграють ключову роль у плануванні, залученні коштів, модернізації інфраструктури, забезпеченні закладів освіти необхідними матеріалами і прозорому фінансовому управлінні.

Що повинен знати голова громади?

1. Фінансові можливості громади:
 - державні субвенції та можливі грантові програми, спрямовані на розвиток інклюзії;
 - потенціал залучення коштів від благодійників, меценатів та місцевого бізнесу.
2. Вимоги до матеріально-технічного забезпечення інклюзивного навчання:
 - необхідність адаптації закладів освіти до потреб осіб з ООП;
 - потребу у транспортному забезпеченні для підвезення осіб з ООП та педагогів до закладів освіти та у зворотному напрямку.
3. Необхідність прозорості фінансового управління:
 - ведення звітності та інформування громади про витрати на інклюзію.

Що повинен робити голова громади?

1. Планування та залучення фінансових ресурсів:

- розробити бюджет для розвитку інклюзивного освітнього середовища;
- ефективно використовувати державні субвенції, брати участь у грантових програмах, співпрацювати з бізнесом.

2. Матеріально-технічне забезпечення:

- забезпечити доступність та безбар'єрність закладів освіти.
- придбати адаптовані меблі, мультимедійне обладнання, навчальні матеріали.
- організувати регулярний моніторинг стану приміщень та своєчасний ремонт.

3. Кадрове забезпечення:

- передбачити у бюджеті громади видатки на оплату праці та заохочення асистентів вчителів / вихователів, спеціальних педагогів, практичних психологів та інших фахівців.
- забезпечити фінансування навчання педагогів для роботи в інклюзивному освітньому середовищі.

4. Транспортне забезпечення:

- організувати підвезення осіб з ООП та педагогів до закладів освіти та у зворотному напрямку транспортом, доступним для маломобільних осіб.

5. Прозорість фінансового управління:

- вести відкриту фінансову звітність щодо витрат на створення інклюзивного освітнього середовища;
- залучати громадськість до обговорення розподілу коштів та планування витрат.

Очікувані результати:

- Створено комфортні умови для навчання осіб з ООП.
- Підвищено рівень довіри громади до органів місцевого самоврядування.
- Поліпшення якості освіти та умов для соціалізації осіб з ООП.
- Громада поінформована про відповідні заходи та результати, що сприяє залученню додаткових ресурсів.

2.7. Міжвідомча взаємодія

з питань організації інклюзивного освітнього середовища в громадах

Розбудова інклюзивного освітнього середовища в громаді вимагає комплексного підходу, що передбачає ефективну співпрацю між різними

установами, відомствами, організаціями та зацікавленими сторонами. Підтримка на рівні керівництва територіальних громад відіграє важливу роль у координації цих зусиль, забезпечуючи системну підтримку на всіх рівнях.

Що повинен знати голова громади?

1. Налагодження співпраці:

- Необхідність налагодження співпраці між закладами освіти громади та різними установами, відомствами, організаціями та зацікавленими сторонами для узгодженого підходу до інклюзії.

2. Функції інклюзивно-ресурсного центру (ІРЦ):

- Проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини
- Надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг
- Консультування батьків та педагогічних працівників
- Ведення реєстрів, що стосуються дітей з ООП, та послуг, що їм надаються

3. Можливості соціального захисту:

- Надання послуг супроводу (асистентів дитини), матеріальної допомоги та соціальної підтримки сімей.

4. Роль медичних установ:

- Медична допомога, реабілітація та програми раннього втручання.

5. Громадські ініціативи:

- Можливості волонтерства, залучення громадських організацій для підтримки інклюзії.

6. Інформаційна відкритість:

- Необхідність прозорого інформування громади про доступні послуги, ресурси та досягнення.

Що повинен робити голова громади?

1. Координація роботи закладів освіти:

- Сприяти організації постійного діалогу між керівниками закладів освіти, педагогами та представниками громади щодо поточних потреб і проблем в організації інклюзивного навчання.

2. Взаємодія з ІРЦ:

- Забезпечити створення ІРЦ у громаді для надання якісної підтримки дітям з ООП.
- Якщо громада не може самостійно створити ІРЦ, голова громади повинен ініціювати переговори для укладення договору про співробітництво з

іншими громадами для створення спільного ІРЦ або спільного фінансування (утримання) вже існуючого для забезпечення послуг мешканцям.

- Сприяти забезпеченню ефективної роботи ІРЦ, координації з іншими установами, закладами освіти та соціальними службами.
- Передбачити у бюджеті громади кошти на оновлення матеріально-технічної бази ІРЦ, ремонт та модернізацію приміщення.
- Сприяти поширенню інформації серед педагогів і батьків про послуги, що надає ІРЦ.

3. Робота органів соціального захисту:

- Забезпечити соціальну підтримку сімей осіб з ООП.
- Сприяти залученню соціальних працівників до супроводу дітей з ООП (асистент дитини).

4. Робота медичних установ:

- Налагодити доступ до медичних і реабілітаційних послуг у громаді.
- Сприяти впровадженню програм раннього втручання.

5. Залучення громадських організацій та волонтерів:

- Сприяти їх участі в організації заходів для осіб з ООП та їхніх родин.
- Підтримувати ініціативи, спрямовані на соціалізацію осіб з ООП.

6. Координація з іншими громадами:

- Налагодити обмін досвідом та кращими практиками у впровадженні інклюзивного навчання.
- Розробляти спільні програми для покращення інклюзивного освітнього середовища.

7. Інформаційна взаємодія:

- Забезпечити функціонування спільної платформи для обміну інформацією між установами, закладами та організаціями громади.
- Регулярно інформувати громадян про досягнення, програми та ресурси у сфері інклюзивного навчання.

Очікувані результати:

- Забезпечено узгоджену роботу соціальних, медичних установ, закладів освіти та громадських організацій.
- Підвищено доступ до якісних освітніх, соціальних і медичних послуг.
- Громада поінформована про послуги та ініціативи, що сприяє довірі до органів місцевого самоврядування.

- Громада функціонує як єдиний інклюзивний простір.

2.8. Моніторинг та оцінка ефективності розбудови інклюзивного освітнього середовища

Самооцінювання є важливим інструментом для голів територіальних громад, що допомагає аналізувати ефективність створення та функціонування інклюзивного освітнього середовища. Використання системного підходу до моніторингу забезпечує виявлення сильних сторін, визначення проблемних питань і сприяє впровадженню заходів для вдосконалення інклюзивного навчання.

Мета моніторингу та оцінки ефективності розбудови інклюзивного освітнього середовища в громаді

1. Оцінка якості інклюзивного освітнього середовища: визначення відповідності інфраструктури, послуг і ресурсів потребам осіб з ООП.
2. Виявлення проблемних питань: ідентифікація бар'єрів, що заважають ефективному функціонуванню інклюзивного освітнього середовища, зокрема аналіз фізичної, інформаційної та соціальної доступності.
3. Підвищення якості інклюзивного навчання: впровадження заходів для вдосконалення умов у закладах освіти громади на основі даних моніторингу.
4. Прийняття обґрунтованих управлінських рішень: використання результатів оцінювання для стратегічного планування розвитку інклюзивного освітнього середовища в громаді.
5. Залучення громади: активізація участі мешканців громади у процесі створення комфортного, доступного та безпечного освітнього середовища.

Процедура моніторингу та оцінки ефективності розбудови інклюзивного освітнього середовища в громаді

1. Підготовчий етап:
 - формування робочої групи для координації процесу моніторингу;
 - визначення аспектів оцінювання, критеріїв і ключових індикаторів;
 - розробка та підготовка інструментів збору даних (анкети, опитувальники, чек-листи).

2. Збір даних:

- проведення опитувань і анкетувань серед керівників закладів освіти, педагогів, батьків і здобувачів освіти;
- оцінка доступності закладів освіти (інфраструктура, матеріально-технічне забезпечення, освітні ресурси);
- спостереження за освітнім процесом для аналізу практичної реалізації інклюзивного навчання;
- аналіз освітньої документації (освітні програми, індивідуальні програми розвитку тощо).

3. Аналіз результатів:

- систематизація та обробка даних відповідно до визначених критеріїв;
- порівняння стану інклюзивного освітнього середовища з нормативними стандартами та потребами громади;
- виявлення прогалин, бар'єрів і основних викликів.

4. Розробка рекомендацій:

- формулювання висновків щодо ефективності впровадження інклюзивного освітнього середовища;
- підготовка пропозицій для вдосконалення умов навчання, кадрового забезпечення, адаптації середовища та ресурсів;
- визначення пріоритетних кроків для подальшого розвитку.

5. Інформування громади:

- публікація звіту про результати моніторингу, з основними досягненнями та проблемними питаннями;
- проведення громадських обговорень за участю всіх зацікавлених сторін;
- підготовка інформаційних матеріалів із рекомендаціями та запланованими заходами для поліпшення якості інклюзивного освітнього середовища.

Ключові інструменти для моніторингу та самооцінювання ефективності розбудови інклюзивного освітнього середовища в громаді

1. Опитування:

- батьків дітей з ООП для визначення задоволеності умовами навчання та отримуваними послугами;
- педагогів для оцінки їхньої підготовленості та визначення потреб у професійному розвитку;
- осіб з ООП (за можливості) для аналізу їхнього комфорту, доступності середовища та прогресу в навчанні.

2. Анкетування:

- використання стандартизованих форм для керівників закладів освіти для оцінки інфраструктури, ресурсного забезпечення та кадрового потенціалу.

3. Спостереження:

- моніторинг умов у закладах освіти, взаємодії педагогів із дітьми та функціонування інклюзивного освітнього середовища.

4. Аналіз документації:

- перевірка індивідуальних програм розвитку, індивідуальних навчальних планів, адаптованих та/або модифікованих навчальних програм та матеріалів.

5. Електронні платформи:

- застосування цифрових систем для збору, обробки та аналізу даних, зокрема створення інтерактивних мап доступності закладів освіти громади.

6. Фокус-групи та інтерв'ю:

- проведення обговорень із педагогами, батьками, експертами та іншими зацікавленими сторонами для визначення проблем і шляхів їх вирішення.

Очікувані результати:

- Виявлення реальних потреб осіб з ООП у громаді.
- Покращення якості освітніх послуг і умов навчання.
- Підвищення ефективності управлінських рішень у сфері інклюзії.
- Формування прозорої системи оцінки прогресу в розбудові інклюзивного освітнього середовища.
- Залучення громади до процесу створення рівноправного освітнього середовища.
- Зміцнення довіри до місцевої влади та формування позитивного іміджу громади.

ІІІ. ПОКРОКОВИЙ АЛГОРИТМ ДЛЯ КЕРІВНИКІВ ГРОМАД ЩОДО СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Розвиток інклюзивного освітнього середовища вимагає системного підходу, що включає оцінку потреб громади, планування, реалізацію та моніторинг. Цей алгоритм допоможе керівникам громад систематизувати конкретні кроки для створення ефективного інклюзивного освітнього середовища.

КРОК 1. Аналіз ситуації та визначення потреб

- Аудит закладів освіти. Оцініть фізичну доступність, кадровий потенціал та доступність навчальних матеріалів.
- Визначення потреб осіб з ООП. Зберіть дані щодо кількості осіб з ООП, їхніх труднощів та потреб.
- Розрахунок ресурсів. Оцініть фінансову, матеріально-технічну базу та кадровий потенціал громади.
- Консультації з батьками. Організуйте зустрічі з батьками для врахування їхніх запитів та очікувань.

КРОК 2. Розробка розділу стратегії розвитку територіальної громади щодо створення інклюзивного освітнього середовища

- Розробка розділу стратегії. Розробіть розділ стратегії розвитку територіальної громади щодо створення інклюзивного освітнього середовища, включивши питання фінансування, закупівлю обладнання та навчальних матеріалів, підготовки кадрів, доступності та безбар'єрності, облаштування інфраструктури тощо.
- Залучення експертів. Співпрацюйте з ІРЦ та необхідними фахівцями.
- Пошук додаткових джерел фінансування. Заплануйте залучення грантів, коштів спонсорів та інших ресурсів.

КРОК 3. Формування культури інклюзивності в закладах освіти громади

- Тренінги та освітні заходи. Сприяйте проведенню тренінгів для педагогів, учнів і батьків, спрямованих на розвиток толерантності, емпатії та прийняття багатоманітності.
- Розробка політик. Впровадьте антибулінгові політики для забезпечення емоційно безпечного середовища.
- Популяризація інклюзії. Сприяйте організації заходів для поширення інклюзивних цінностей у громаді, зокрема інформаційних кампаній, фестивалів, круглих столів тощо.

КРОК 4. Підготовка кадрів для роботи в інклюзивному освітньому середовищі

- Професійний розвиток. Забезпечте курси підвищення кваліфікації для педагогічних працівників.

- Розширення кадрового складу. Забезпечте залучення до роботи асистентів вчителів / вихователів, спеціальних педагогів, практичних психологів, тощо.
- Мотивація персоналу. Впровадьте премії, гранти та конкурси для підтримки та заохочення педагогів.

КРОК 5. Облаштування освітнього середовища

- Інфраструктура. Обладнайте пандуси, ліфти, доступні санвузли, ресурсні кімнати тощо.
- Технічне оснащення. Закупіть спеціальне обладнання та програмне забезпечення.
- Навчальні матеріали. Забезпечте заклади освіти адаптованими та/або модифікованими ресурсами.
- Транспортна доступність. Організуйте підвезення осіб з ООП та педагогічних працівників до закладів освіти та у зворотному напрямку.

КРОК 6. Робота з громадою та батьками

- Інформаційні кампанії. Проводьте інформаційні кампанії щодо прав осіб з ООП та можливостей інклюзивного навчання.
- Залучення ініціатив. Сприяйте діяльності громадських організацій і волонтерів.
- Психологічна підтримка. Сприяйте проведенню консультацій та організації груп підтримки для батьків.
- Формування культури інклюзії. Забезпечте проведення тренінгів з толерантності та запобігання булінгу.

КРОК 7. Забезпечення міжвідомчої співпраці

- Координація між установами. Сприяйте налагодженню співпраці між закладами освіти, ІРЦ, медичними та соціальними службами.
- Реалізація спільних ініціатив. Ініціюйте міжвідомчі проєкти для підтримки осіб з ООП.

КРОК 8. Моніторинг та оцінка ефективності

- Впровадження інструментів оцінки. Створіть систему моніторингу результатів ефективності розбудови інклюзивного освітнього середовища.
- Аналіз результатів. Організуйте зворотний зв'язок від батьків, педагогів та представників громади.

- Коригування стратегії. Внесіть зміни до стратегії та планів на основі даних моніторингу (за потреби).

ПРИМІРНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ САМООЦІНЮВАННЯ ГРОМАД З ПИТАНЬ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Критерії оцінювання	Індикатори оцінювання	Рівень оцінювання			
		В (високий)	Д (достатній)	ВП (вимагає покращення)	Н (низький)
КЛЮЧОВИЙ АСПЕКТ І. УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ГРОМАДІ					
1.1. Наявність в стратегії розвитку територіальної громади розділу щодо створення інклюзивного освітнього середовища	1.1.1. Розроблено розділ стратегії розвитку територіальної громади щодо створення інклюзивного освітнього середовища				
	1.1.2. Участь батьків осіб з ООП, педагогів та представників громадських організацій у процесі розробки даного розділу стратегії				
	1.1.3. Узгодженість розділу з чинним законодавством України щодо інклюзивного навчання				
	1.1.4. Інклюзивність визначена як одна з ключових цінностей громади та її освітньої системи				
	1.1.5. Визначено ключові напрямки розвитку				

	інклюзивного освітнього середовища на основі потреб громади				
	1.1.6. Визначення конкретних завдань, спрямованих на забезпечення рівного доступу до освіти для осіб з ООП, та строків їх виконання				
	1.1.7. Управлінці громади розуміють принципи інклюзивного навчання та забезпечують їх впровадження				
1.2. Імплементация чинного законодавства стосовно інклюзії відповідно до потреб громади	1.2.1. Затвердження місцевих нормативних актів, що регламентують діяльність у сфері інклюзії				
	1.2.2. Відповідність місцевих політик державному законодавству				
1.3. Моніторинг та оцінювання ефективності розбудови інклюзивного освітнього середовища	1.3.1. Наявність системи моніторингу та оцінювання ефективності розбудови інклюзивного освітнього середовища				
	1.3.2. Проводиться регулярне (не рідше одного разу на рік) самооцінювання рівня ефективності розбудови інклюзивного освітнього середовища				
	1.3.3. Рівень залучення громади до процесу оцінювання				

	1.3.4. Наявність документально оформлених результатів моніторингу, їх прозорість та доступність				
	1.3.5. Наявність затвердженого плану дій для усунення виявлених проблем				
Загалом за ключовим аспектом I. Управління процесом створення інклюзивного освітнього середовища в громаді					
КЛЮЧОВИЙ АСПЕКТ II. ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ІНКЛЮЗИВНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ ГРОМАДИ					
2.1. Повага до особистості та сім'ї	2.1.1. Врахування культурних, релігійних та соціальних особливостей родин в освітніх програмах і заходах громади.				
	2.1.2. Наявність ініціатив, що сприяють соціальній інтеграції осіб з ООП та їхніх родин у життя громади.				
	2.1.3. Рівень задоволеності сімей осіб з ООП умовами для їхньої інтеграції в освітнє середовище громади.				
2.2. Забезпечення комфортного	2.2.1. Наявність програм розвитку емоційного інтелекту у педагогів, учнів та батьків.				

психологічного середовища	2.2.2. Впровадження заходів для підтримки толерантного спілкування між учасниками освітнього процесу.				
	2.2.3. Оцінка емоційного стану учасників освітнього середовища				
2.3. Розвиток толерантного ставлення та підтримка багатоманітності	2.3.1. Проведення інформаційно-просвітницьких заходів, спрямованих на підвищення обізнаності громади про інклюзію				
	2.3.2. Рівень прийняття багатоманітності учасниками освітнього процесу закладів освіти громади				
2.4. Розробка та впровадження політик запобігання дискримінації та булінгу	2.4.1. Наявність затверджених антидискримінаційних і антибулінгових політик у закладах освіти.				
	2.4.2. Оцінка зменшення кількості випадків булінгу та дискримінації завдяки реалізації відповідних політик				
2.5. Доступність, безбар'єрність і безпечність освітнього простору	2.5.1. Відсоток закладів освіти, які відповідають нормам архітектурної доступності				
	2.5.2. Рівень задоволеності учасників освітнього процесу безпечністю середовища				

2.6. Створення індивідуальної моделі підтримки	2.6.1. Відсоток учнів з ООП, для яких розроблено індивідуальні програми розвитку (ІПР)				
	2.6.2. Наявність програм соціалізації та реабілітації для осіб з ООП у громаді				
	2.6.3. Рівень задоволення потреб здобувачів освіти з ООП				
2.7. Організація освітнього процесу, орієнтованого на дитину	2.7.1. Наявність у закладах освіти адаптованих і модифікованих навчальних програм для осіб з ООП				
	2.7.2. Рівень забезпечення педагогів необхідними ресурсами та методичними матеріалами для належної організації інклюзивного навчання				
	2.7.3. Рівень підвищення результатів навчання здобувачів освіти з ООП				
2.8. Коректність у звертаннях і використанні термінології стосовно осіб з ООП	2.8.1. Рівень обізнаності мешканців громади про принципи толерантного мовлення та недискримінаційної термінології				
	2.8.2. Проведення навчань для педагогів та інших працівників громади щодо етичної комунікації				
Загалом за ключовим аспектом II. Формування культури інклюзивності в закладах освіти громади					

КЛЮЧОВИЙ АСПЕКТ III.
ДОСТУПНІСТЬ ТА БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ГРОМАДІ

3.1. Освітній простір громади забезпечує безпечні та комфортні умови для всіх учасників освітнього процесу (відповідно до вимог ДБН В.2.2-40:2018)	3.1.1. Територія закладів освіти громади є безпечною, має відповідне облаштування (відсутність небезпечних зон, організація належного підходу до будівель)				
	3.1.2. Будівлі закладів освіти відповідають стандартам безпеки та комфорту (зокрема, забезпечено належний стан меблів і покриття підлоги)				
	3.1.3. Заклади освіти громади мають спортивні та ігрові майданчики, доступні для дітей з ООП				
	3.1.4. На території закладів забезпечено освітлення у вечірній та нічний час для безпеки учнів і працівників				
	3.1.5. Приміщення та територія закладів освіти оснащені пандусами для забезпечення безбар'єрного доступу				
	3.1.6. Наявні засоби регулювання руху транспорту поблизу закладів освіти для забезпечення безпеки учнів				
3.2. Приміщення та територія	3.2.1. Території закладів освіти громади облаштовуються з урахуванням принципів				

освітніх закладів облаштовані з урахуванням принципів універсального дизайну та/або розумного пристосування	універсального дизайну та/або розумного пристосування, архітектурної доступності відповідно до вимог ДБН				
	3.2.2. Приміщення закладів освіти громади облаштовуються з урахуванням принципів універсального дизайну та розумного пристосування				
	3.2.3. Освітнє середовище планується так, щоб забезпечити комфортне та рівноправне навчання для всіх учнів, незалежно від їхніх можливостей				
	3.2.4. Створені та облаштовані ресурсні кімнати в закладах освіти громади				
3.3. Організація транспортної доступності	3.3.1. Наявність спеціально обладнаного транспорту для осіб з ООП				
	3.3.2. Регулярність підвезення осіб з ООП до закладів освіти та у зворотному напрямку				
3.4. Забезпечення інформаційної доступності	3.4.1. Відсоток закладів освіти, що мають інформаційні ресурси у доступних форматах (шрифт Брайля, озвучення тексту тощо)				
	3.4.2. Інклюзивність офіційних веб-ресурсів громади				
3.5. Освітній	3.5.1. Дотримання норм щодо кількості осіб з ООП у				

процес у закладах освіти громади доступний для всіх здобувачів освіти організовується з урахуванням потреб усіх здобувачів освіти.	класах і групах з інклюзивним навчанням у закладах освіти громади, що забезпечує ефективну взаємодію всіх учасників освітнього процесу				
	3.5.2. Забезпечення закладів освіти навчально-методичними та наочно-дидактичними посібниками, а також допоміжними засобами навчання відповідно до індивідуальних потреб осіб з особливими освітніми потребами				
	3.5.3. Адаптація та/або модифікація навчального матеріалу у закладах освіти громади для здобувачів освіти з ООП з урахуванням їхніх можливостей				
	3.5.4. Організація роботи з дітьми з особливими освітніми потребами у позаурочний час, з урахуванням їхніх можливостей і потреб				
	3.5.5. Надання психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових послуг дітям з ООП, що сприяє їхньому навчальному й соціальному розвитку.				
	3.5.6. Задоволення потреб осіб з ООП у фізичному супроводі під час їх перебування в закладах освіти громади для забезпечення комфортного й безпечного освітнього середовища				
<i>Загалом за ключовим аспектом III.</i>					

Доступність та безбар'єрність інклюзивного освітнього середовища в громаді					
КЛЮЧОВИЙ АСПЕКТ IV. ПІДГОТОВКА КАДРІВ ДЛЯ РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ					
4.1. Організація професійного розвитку педагогів і фахівців	4.1.1. Забезпечення проведення курсів підвищення кваліфікації педагогів і фахівців, які працюють з особами з ООП				
	4.1.2. Забезпечення педагогів доступом до сучасних навчально-методичних матеріалів з інклюзивної освіти				
	4.1.3. Регулярна участь педагогів громади у професійних конференціях, семінарах, форумах та заходах з обміну досвідом				
4.2. Забезпечення закладів освіти фахівцями	4.2.1. Ступінь укомплектованості закладів освіти громади кадрами для роботи з особами з ООП				
	4.2.2. Співпраця із закладами вищої освіти для залучення молодих фахівців у громаду.				
	4.2.3. У громаді створено реєстр фахівців, які надають освітні послуги дітям з ООП, доступний для батьків і педагогів				
	4.2.4. Рівень задоволеності фахівців умовами праці, зокрема доступністю методичних матеріалів і				

	обладнання				
4.3. Обмін досвідом та наставництво	4.3.1. Наявність професійних спільнот для педагогів і фахівців громади, які працюють з особами з ООП				
	4.3.2. Функціонування програми наставництва, що підтримує нових педагогів у роботі з особами з ООП				
4.4. Популяризація інклюзивного навчання серед працівників закладів освіти	4.4.1. Проводяться інформаційні кампанії для формування позитивного ставлення до інклюзії серед освітян громади				
	4.4.2. Наявність системи мотивації для педагогів, які досягли успіхів у роботі в інклюзивному освітньому середовищі (премії, відзнаки тощо)				
<i>Загалом за ключовим аспектом IV. Підготовка кадрів для роботи в інклюзивному освітньому середовищі</i>					
КЛЮЧОВИЙ АСПЕКТ V. РОБОТА З БАТЬКАМИ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ					
5.1. Інформування та підвищення обізнаності батьків осіб з ООП	5.2.1. Проведення регулярних інформаційних кампаній про права осіб з ООП, навички ефективної взаємодії з дитиною, доступ до ресурсів громади та послуг ІРЦ				
	5.2.2. Запровадження програм, що допомагають батькам усвідомити їхню роль у підтримці розвитку дітей з				

	ООП.				
	5.2.3. Забезпечення доступу батьків до друкованих матеріалів, онлайн-ресурсів, гарячих ліній та консультацій				
5.2. Залучення батьків осіб з ООП до освітнього процесу	5.2.1. Рівень залученості батьків осіб з ООП до освітнього процесу, зокрема врахування їхньої думки при прийнятті рішень щодо вдосконалення освітнього середовища та при розробці ІПР				
	5.2.2. Створення механізмів для регулярної взаємодії між батьками, педагогами та фахівцями ІРЦ				
5.3. Формування довіри та партнерства	5.3.1. Батьки дітей з ООП позитивно оцінюють рівень організації інклюзивного навчання в закладах освіти громади				
	5.3.2. Батьки дітей з ООП позитивно оцінюють результати комунікації та зворотним зв'язком із закладами освіти, в яких навчаються їх діти				
	5.3.3. Проведення публічних звітів про результати роботи закладів освіти у контексті інклюзії				
Загалом за ключовим аспектом V. Робота з батьками осіб з особливими освітніми потребами					

**КЛЮЧОВИЙ АСПЕКТ VI.
ФІНАНСОВЕ ТА МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА**

6.1. Планування та залучення фінансових ресурсів	6.1.1. Передбачення коштів у місцевому бюджеті на придбання обладнання, адаптацію приміщень, навчання педагогів і оплату праці фахівців				
	6.1.2. Участь громади у грантових програмах і співпраця з меценатами та благодійними фондами				
	6.1.3. Отримання державних субвенцій на розвиток інклюзивного освітнього середовища				
6.2. Матеріально-технічне забезпечення	6.2.1. Відсоток закладів освіти громади, обладнаних відповідно до принципів універсального дизайну та розумного пристосування				
	6.2.2. Облаштування ресурсних кімнат в закладах освіти				
	6.2.3. Наявність спеціалізованих меблів, мультимедійного обладнання та навчальних матеріалів, адаптованих для осіб з ООП				
	6.2.4. Проведення регулярного моніторингу стану приміщень та обладнання, своєчасний ремонт і модернізація				

6.3. Кадрове забезпечення	6.3.1. Передбачення коштів на оплату праці педагогів, асистентів учителів / вихователів, практичних психологів, спеціальних педагогів та інших фахівців.				
	6.3.2. Забезпечення фінансування програм підвищення кваліфікації педагогів для роботи в інклюзивному середовищі				
6.4. Транспортне забезпечення	6.4.1. Наявність спеціального транспорту для підвезення осіб з ООП і педагогів до закладів освіти та у зворотному напрямку				
	6.4.2. Обладнання транспорту для маломобільних осіб (низькопідлогові автобуси, підйомники тощо)				
6.5. Прозорість фінансового управління	6.5.1. Забезпечення прозорого обліку витрат на розвиток інклюзивного освітнього середовища				
	6.5.2. Регулярне інформування громади про розподіл і використання коштів через офіційні канали.				
	6.5.3. Врахування пропозицій батьків, педагогів і громадськості при плануванні витрат				
Загалом за ключовим аспектом VI. Фінансове та матеріально-технічне забезпечення інклюзивного освітнього середовища					

**КЛЮЧОВИЙ АСПЕКТ VII.
МІЖВІДОМЧА ВЗАЄМОДІЯ З ПИТАНЬ
ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ГРОМАДАХ**

6.1. Координація між закладами освіти громади	6.1.1. Наявність механізмів співпраці між керівниками закладів освіти та представниками органів місцевого самоврядування				
	6.1.2. Регулярні зустрічі або консультації для вирішення проблемних питань та обговорення потреб осіб з ООП				
6.2. Взаємодія з ІРЦ	6.2.1. У громаді наявні послуги ІРЦ				
	6.2.2. Налагоджена співпраця закладів освіти та громади з фахівцями ІРЦ, залучення їх до необхідної підтримки дітей з ООП				
	6.2.3. Рівень залучення фахівців ІРЦ до освітнього процесу та консультування батьків				
	6.2.4. ІРЦ укомплектований необхідними фахівцями				
6.3. Робота органів соціального захисту	6.3.1. Залучення соціальних робітників до підтримки родин осіб з ООП (зокрема забезпечення супроводу дітей з ООП під час інклюзивного навчання)				
	6.3.2. Забезпечення координації між органами управління у сфері освіти та соціальними службами для				

	надання комплексних послуг особам з ООП				
6.4. Співпраця з медичними установами	6.4.1. Регулярна організація медичних обстежень осіб з ООП у громаді				
	6.4.2. Забезпечення доступу до реабілітаційних послуг для осіб з ООП				
	6.4.3. Розробка та впровадження програм раннього втручання для дітей дошкільного віку				
6.5. Залучення громадських організацій та волонтерів	6.5.1. Підтримка громадських ініціатив, спрямованих на інтеграцію осіб з ООП у громаду				
	6.5.2. Залучення волонтерів для організації позакласної діяльності та соціальної підтримки родин осіб з ООП				
	6.5.3. Організація спільних заходів для підвищення обізнаності мешканців громади про інклюзію				
6.6. Взаємодія з іншими громадами	6.6.1. Обмін досвідом між громадами щодо найкращих практик у розбудові інклюзивного середовища				
	6.6.2. Розробка проєктів, спрямованих на покращення доступності та інтеграції осіб з ООП				
6.7. Інформаційна взаємодія	6.7.1. Забезпечення функціонування платформи для обміну інформацією між установами та громадськими				

	організаціями				
	6.7.2. Публічне інформування мешканців громади про ресурси, програми та досягнення у сфері інклюзії				
	6.7.3. Створено інформаційно-просвітницькі матеріали для батьків про можливості інклюзивного навчання				
<i>Загалом за ключовим аспектом VII. Міжвідомча взаємодія з питань інклюзивного освітнього середовища в громадах</i>					

ОСНОВНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ЩОДО ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

[Загальна декларація прав людини \(1948 рік\)](#)

- Є універсальним документом, що проголошує основні права і свободи, що мають бути захищені для кожної людини незалежно від її походження чи статусу.

[Конвенція ООН про права дитини](#)

- Міжнародний документ, що гарантує дітям у всьому світі основні права, зокрема право на життя, освіту, захист від насильства, розвиток і свободу думки, забезпечуючи їм належні умови для повноцінного життя та розвитку.

[Конвенція про права осіб з інвалідністю](#)

- Зобов'язує Україну забезпечувати права осіб з інвалідністю, включно з правом на освіту, без дискримінації та на основі рівних можливостей.

[Конституція України](#)

- Основний закон держави, що закріплює права і свободи людини та громадянина, зокрема право на освіту та рівність усіх громадян перед законом.

[ДБН В.2.2-3:2018 – «Будинки і споруди. Заклади освіти»](#)

- Визначає вимоги до проектування, будівництва та реконструкції будівель закладів освіти, зокрема щодо їхньої безпечності, функціональності, енергоефективності та доступності для всіх категорій здобувачів освіти, зокрема й осіб з ООП.

[ДБН В.2.2-4:2018 – «Будинки і споруди. Заклади дошкільної освіти»](#)

- Встановлює вимоги до проектування, будівництва та реконструкції будівель закладів дошкільної освіти, забезпечуючи їхню безпечність, функціональність, комфортність та доступність для дітей, зокрема тих, які мають особливі освітні потреби.

[ДБН В.2.2-40:2018 – «Інклюзивність будівель і споруд»](#)

- Встановлює вимоги до проектування та облаштування будівель і споруд з урахуванням принципів доступності та універсального дизайну, забезпечуючи комфортне і безпечне використання для всіх, зокрема осіб з ООП.

ЗАКОНИ УКРАЇНИ

[Закон України "Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні"](#)

- Забезпечує захист від дискримінації за будь-якими ознаками, зокрема й інвалідністю, та встановлює механізми запобігання дискримінації.

[Закон України «Про охорону дитинства»](#)

- Встановлює правові засади для забезпечення прав і свобод дітей, зокрема осіб з ООП, та сприяє їхній інтеграції у всі сфери суспільного життя, надаючи їм доступ до медичних, освітніх, соціальних послуг та спеціальних програм підтримки.

[Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII](#)

- Визначає основні засади освітньої діяльності в Україні, включно з інклюзивним навчанням. Згідно з цим законом, особам з ООП гарантується право на доступ до освітніх послуг з урахуванням їхніх потреб (труднощів) і можливостей.

[Закон України «Про дошкільну освіту»](#)

- Встановлює правові засади організації та функціонування системи дошкільної освіти, включно із забезпеченням інклюзивного навчання.

[Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 № 463-IX](#)

- Регламентує правові та організаційні засади надання повної загальної середньої освіти, в тому числі інклюзивного навчання.

[Закон України "Про професійну \(професійно-технічну\) освіту"](#)

- Визначає принципи і механізми забезпечення доступу до професійної освіти, в тому числі осіб з ООП.

[Закон України "Про вищу освіту"](#)

- Закріплює права на рівний доступ до вищої освіти, в тому числі осіб з ООП, та створення необхідних умов для їх навчання.

АКТИ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

[Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2013 № 607 «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами»](#)

- Встановлює вимоги до організації навчання для осіб з ООП, сприяючи їхньому включенню у заклади загальної середньої освіти і забезпечуючи доступ до якісної освіти на рівних умовах з іншими здобувачами освіти.

[Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392 “Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти”](#)

- Визначає вимоги до освітнього рівня учнів основної та старшої школи, встановлює структуру та зміст освітніх галузей, а також окреслює ключові компетентності, що повинні бути сформовані у здобувачів освіти та випускників.

[Постанова Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2019 № 530 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах дошкільної освіти»](#)

- Встановлює норми і принципи організації інклюзивного навчання дітей з ООП у закладах дошкільної освіти.

[Постанова Кабінету Міністрів України від 15 вересня 2021 р. № 957 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти»](#)

- Визначає механізм організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти.

[Постанова Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 № 636 «Порядок організації інклюзивного навчання у закладах професійної \(професійно-технічної\) освіти»](#)

- Визначає правила та умови для організації навчання осіб з ООП у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, сприяючи їхньому інтегруванню в професійну освітню сферу та підготовці до працевлаштування відповідно до принципів інклюзії.

[Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2021 р. № 1321 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання в закладах фахової передвищої освіти»](#)

- Встановлює правила та умови для забезпечення інклюзивного навчання осіб з ООП в закладах фахової передвищої освіти, сприяючи їхній інтеграції в освітній процес та забезпечуючи рівні можливості для отримання професійної освіти.

[Постанова Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 № 635 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах вищої освіти»](#)

- Встановлює процедури і вимоги щодо організації навчання для здобувачів вищої освіти з ООП в середовищі закладу вищої освіти, сприяючи їхній повноцінній інтеграції в академічну та соціальну сфери вищої освіти.

[Постанова Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 № 779 «Про організацію інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти»](#)

- Встановлює правила і механізми для забезпечення доступу осіб з ООП до різноманітних закладів позашкільної освіти, сприяючи їхньому інтегруванню в розвиткові та творчі програми нарівні з іншими учасниками освітнього процесу.

[Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р «Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року»](#)

- Спрямована на забезпечення рівного доступу всіх громадян до різних сфер життя, усунення фізичних, інформаційних та соціальних бар'єрів, а також на формування інклюзивного суспільства. Передбачає реалізацію заходів, спрямованих на покращення доступності об'єктів фізичного оточення, транспорту, інформації та послуг для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення.

[Розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 червня 2024 р. № 527-р «Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації на 2024-2026 роки»](#)

- Спрямована на забезпечення доступу до якісної освіти кожній особі з урахуванням індивідуальних потреб та можливостей, із створенням умов для розвитку її потенціалу.

[Постанова Кабінету Міністрів України від 14 лютого 2017 № 88 «Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами»](#)

- Визначає процедуру фінансування державної підтримки осіб з ООП, сприяючи їхньому доступу до якісної освіти, що є важливим кроком у забезпеченні інклюзивної освітньої практики.

[Постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 № 545 «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр»](#)

- Встановлює правову базу для створення інклюзивно-ресурсних центрів, що сприяють забезпеченню права осіб з ООП на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти шляхом проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку особи.

[Постанова Кабінету Міністрів України від 09 грудня 2020 № 1289 «Про затвердження Порядку забезпечення допоміжними засобами для навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах освіти»](#)

- Встановлює процедури та вимоги щодо надання спеціальних засобів та технологій для забезпечення якісного навчання та розвитку осіб з ООП в умовах закладів освіти, сприяючи їхньому успішному інтегруванню та академічному успіху.

НАКАЗИ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

[Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.03.2018 № 271 “Про затвердження Примірнього переліку корекційних засобів навчання та реабілітаційного обладнання для спеціальних закладів освіти”](#)

- Затверджує перелік корекційних засобів навчання та реабілітаційного обладнання для спеціальних закладів освіти.

[Наказ Міністерства освіти і науки України від 23.04.2018 № 414 «Про затвердження Типового переліку допоміжних засобів для навчання \(спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку\) осіб з особливими освітніми потребами, які навчаються в закладах освіти»](#)

- Затверджує типовий перелік спеціальних засобів для корекції психофізичного розвитку осіб з ООП, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах закладів загальної середньої освіти, з метою забезпечення їх ефективного навчання та розвитку.

[Наказ Міністерства освіти і науки України від 03.05.2018 № 447 «Про затвердження Примірнього переліку обладнання для оснащення інклюзивно-ресурсних центрів»](#)

- Затверджує примірний перелік обладнання для оснащення інклюзивно-ресурсних центрів, з метою забезпечення відповідних умов для надання якісних освітніх та реабілітаційних послуг особам з ООП.

[Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.06.2018 № 609 «Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти»](#)

- Затверджує примірне положення про команду психолого-педагогічного супроводу для осіб з ООП у закладах загальної середньої та дошкільної освіти, з метою забезпечення їхнього всебічного розвитку та успішної інтеграції в освітнє середовище.

[Наказ Міністерства освіти і науки України від 25.06.2018 № 677 «Про затвердження Порядку створення груп подовженого дня у державних і комунальних закладах загальної середньої освіти»](#)

- Затверджує порядок створення груп подовженого дня у державних і комунальних закладах загальної середньої освіти, забезпечуючи умови зокрема й для інклюзивного навчання та підтримку осіб з ООП у таких групах.

[Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.10.2018 № 1109 «Про деякі питання документів про загальну середню освіту»](#)

- Регулює питання щодо оформлення та видачі документів про загальну середню освіту, зокрема й забезпечення рівних можливостей для отримання таких документів особами з ООП в умовах інклюзивного навчання.

[Наказ Міністерства освіти і науки України від 07.12.2018 № 1369 «Про затвердження Порядку проведення державної підсумкової атестації»](#)

- Затверджує порядок проведення державної підсумкової атестації, що забезпечує рівні умови для участі в атестації всіх учнів, зокрема тих, які мають особливі освітні потреби.

[Наказ Міністерства освіти і науки України від 28.03.2022 № 274 «Про деякі питання організації здобуття загальної середньої освіти та освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні»](#)

- Визначає організаційні питання щодо здобуття загальної середньої освіти та проведення освітнього процесу в умовах воєнного стану, включно із заходами для забезпечення доступу до освіти всіх учнів, зокрема тих, які перебувають у зонах конфлікту чи переміщені.